

ПРАГМАТИЗМ РОЗРАХУНКІВ ОРГАНІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ З ОДЕРЖУВАЧАМИ ПЕНСІЙ І ДОПОМОГ

Оксана АДАМИК

Розглянуто питання історії впорядкування та чинного порядку управління фінансовими потоками у системі державного пенсійного забезпечення. Визначено взаємозв'язок етапів фінансування пенсійних виплат з методикою обліку розрахунків з одержувачами пенсій і допомог. Сформувано пропозиції вдосконалення техніки і методики обліку розрахунків з пенсіонерами, їх відображення у звітності.

The issue of regulation history and modern financial flows management in the system of the state pension providing is considered. Here it is defined the interrelation between the pension payments financing stages and the accounting method with the recipients of pensions and benefits. The suggestions to improvement of techniques and methods of payments with pensioners, and their reflection in accounting report are given.

Одним із найважливіших завдань, які покликана вирішувати держава, є матеріальне забезпечення громадян у старості, в разі постійної втрати працездатності, втрати годувальника шляхом призначення та виплати пенсій. В Україні нараховується понад 14 мільйонів пенсіонерів, до яких відносяться різні категорії громадян, зокрема ті, які досягли пенсійного віку, інваліди, діти-інваліди, особи, що втратили годувальника, громадяни, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, військовослужбовці тощо.

Система пенсійного забезпечення в Україні характеризується значною диференціацією пенсійних виплат, а пенсії і допомоги встановлюються більш, ніж 25-ма законодавчими актами й нормативно-правовими документами.

Проблема підсилюється тим, що сучасна методика обліку розрахунків з виплати пенсій і допомоги не відповідає етапам руху коштів пенсійного забезпечення. За період з 1991 по 2002 рік відбулися значні зміни у даній галузі, найбільш значущими з яких стали переда-

ча органам Пенсійного фонду України (ПФУ) функцій з призначення та виплати пенсій. Завдяки таким змінам, в обліку виконання бюджету ПФУ виникли нові об'єкти – розрахунки з пенсіонерами, проте вони не були відображені в техніці і методиці обліку. Унаслідок цього такий облік не надає повної інформації для формування звітності Пенсійного фонду.

З огляду на сказане метою даної статті є розкриття засад здійснення розрахунків органів Пенсійного фонду з одержувачами пенсій і допомоги, а також формування пропозицій для вдосконалення методики обліку виплати таких сум.

Впорядкування розрахунків Пенсійного фонду з одержувачами пенсій і допомог: історичний та організаційно-правовий аспект

Методика обліку розрахунків з одержувачами пенсій і допомог повинна відповідати етапам руху коштів пенсійного забезпечення. З моменту становлення Пенсійного фонду України у 1991 році відбулися значні зміни щодо управління фінансовими потоками у системі державного

пенсійного забезпечення, а також розрахунково-касового обслуговування його коштів.

У період з 1991 до 1994 року нарахування пенсій і допомог здійснювалося органами соціального захисту населення. Розрахована ними потреба в коштах фінансувалася органами Пенсійного фонду України районного рівня (колишній рахунок 195 "Розрахунки з органами соціального захисту") для подальшої виплати одержувачам пенсій і допомоги через підприємства зв'язку (рис. 1).

Таким чином, заборгованість перед пенсіонерами виникала в органів соціального захисту населення. Органи Пенсійного фонду не мали прямого контакту з одержувачами пенсій та допомог, а виконували функцію фінансової інституції з накопичення та перерозподілу коштів пенсійного забезпечення. Така методика обліку зафіксована в Інструкції по бухгалтерському обліку №11-4 [19], яка функціонує дотепер.

У період з 1994 року по 1999–2002 роки було введено пряме перерахування коштів органами Пенсійного фонду підприємствам поштового зв'язку. Органи соціального захисту населення мали тільки формувати відомості і заявки на виплату пенсій (рис. 2).

При цьому безпосередній контакт з пенсіонерами здійснювали органи соціального захисту населення оскільки вони формували пенсійні справи та нараховували пенсії. Пряме перерахування коштів органами Пенсійного фонду поштовим підприємствам дало змогу підвищити оперативність щодо розпорядження коштами, а їх рух став більш прозорим і контрольованим. Такі зміни дещо змінили методика обліку виконання бюджету Пенсійного фонду України оскільки з'явився новий об'єкт – розрахунки з підприємствами зв'язку (облік ведеться на рахунку 191 "Розрахунки з підприємствами зв'язку та установами банків

Рис. 1. Етапи руху коштів з виплати пенсій і допомог у період 1991–1994 рр.

Рис. 2. Етапи руху коштів з виплати пенсій і допомог у період з 1994 по 1999–2002 рр.

по виплаті пенсій та допомоги”). Техніка обліку розрахунків з одержувачами пенсій і допомоги, а також обліку витрат ПФУ не змінилась.

З 1 січня 1999 до 1 липня 2002 року відбувався процес передачі органам Пенсійного фонду функцій з призначення пенсій та допомоги, які раніше здійснювалися органами соціального захисту населення. Цей процес розпочався 1 січня 1999 року з експерименту у Львівській області (Указ Президента України “Про проведення у Львівській області експерименту з призначення та виплати пенсій органами Пенсійного фонду України” від 20.10.1998 №1156) і остаточно завершився 1 липня 2002 року. Органам соціального захисту було надано функції контролю за правильністю, повнотою і своєчасністю нарахування та виплати пенсій і допомоги (рис. 3). При цьому нагляд здійснюється за напрямками: 1) правильність і своєчасність призначення (перерахунку) пенсій; 2) правильність та своєчасність нарахування, виплати та припинення виплати пенсій.

Завдяки таким змінам в обліку виконання бюджету ПФУ виникли нові об’єкти – розрахунки з пенсіонерами, проте вони не були відображені в техніці й методиці обліку.

Таким чином, чинна методика бухгалтерського обліку розрахунків з одержувачами пенсій і допомоги є застарілою і не відповідає етапам руху коштів державного пенсійного забезпечення. Її сутність зводиться до наступного (рис. 4):

1) нарахування пенсій та допомоги здійснюється Відділом виплати пенсій управління ПФУ районного рівня, але такі суми не фіксуються в обліку;

2) відповідно до нарахованих сум пенсій та допомоги управління Пенсійного фонду в районах, містах й районах у містах перераховують кошти установам банків та підприємствам поштового зв’язку для їх виплати – *касові видатки*:

Дебет 191 “Розрахунки з підприємствами зв’язку та установами банків по виплаті пенсій та допомоги”

Кредит 119 “Інший поточний рахунок”.

3) після виплати сум пенсій і допомоги установи банків та підприємства поштового зв’язку звітують перед відповідним управлінням Пенсійного фонду шляхом подання виплатних документів (відділення пошти – Акт звірення розрахунків з виплати пенсій та допомоги (ф. В9-М), установи банку – другий примірник завірених списків на перерахування пенсій до банків та один примірник опису до нього). Таку операцію називають списанням фактичних видатків і відображають проводкою:

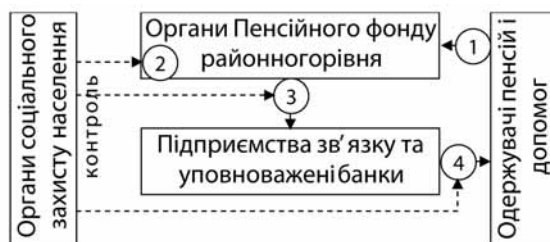
Дебет 220-225, 228-229

Кредит 191 “Розрахунки з підприємствами зв’язку та установами банків з виплати пенсій та допомоги”.

Основним недоліком чинної методики обліку видатків Пенсійного фонду є те, що вона не передбачає застосування принципу нарахування. Через це операції списання фактичних видатків на виплату пенсій і допомоги не відповідають сутності категорій “фактичні видатки”, оскільки за логікою їх формування спочатку видатки (пенсії і допомога) повинні бути нараховані і надалі виплачені. Адже фактичні видатки (заборгованість перед пенсіонером) виникають не в момент їх виплати, а в момент нарахування пенсії. Більш того, заборгованість перед пенсіонером виникає незалежно від наявності у Пенсійного фонду достатньої кількості коштів на їх виплату. Така ж позиція викладена у статті 8 Закону України “Про пенсійне забезпечення”: “Фінансування витрат на виплату пенсій провадиться по всій території України щомісячно незалежно від надходжень коштів та соціально-економічного стану конкретних регіонів за рахунок перерозподілу коштів Пенсійного фонду України в межах країни” [10].

Вдосконалення методики обліку розрахунків з пенсіонерами

Через застосування касового методу чинна методика обліку коштів пенсійного забезпечення не відображає такий важливий об’єкт як розрахунки з пенсіонерами і, як наслідок, не відповідає етапам руху коштів пенсійного забезпечення (попереднє нарахування і подальша виплата суми пенсій і допомоги). Внаслідок цього облік є неінформативним, оскільки

- 1 – формування пенсійних справ
- 2 – призначення нарахування пенсій і допомог органами ПФУ ;
- 3 – а) формування виплатних документів і їх подання підприємствам зв'язку та уповноваженим банкам;
б) перерахування коштів підприємствам зв'язку та уповноваженим банкам для виплати пенсій і допомог для їх доставки одержувачам таких сум;
в) контроль повноти і своєчасності виплати пенсій і допомог
- 4 – доставка пенсій і допомог їх одержувачам

Рис. 3. Етапи руху коштів з виплати пенсій і допомог за 1999–2002 рр. і дотепер

Рис. 4. Схема обліку видатків з виплати пенсій і допомог органів Пенсійного фонду на районному рівні

не надає інформації про суму заборгованості перед одержувачами пенсійних виплат.

З огляду на сказане, пропонуємо облік розрахунків з пенсіонерами побудувати на-

ступним чином. Відповідно до нашої концепції додатково до запропонованого раніше Плану рахунків [1] необхідно ввести клас рахунків 3 “Розрахунки з одержувачами пенсій, допомог

та надбавок до пенсій” (табл. 1), який відобразив би розрахунки з пенсіонерами. Структуру його рахунків пропонуємо викласти аналогічно до класифікації пенсій, надбавок, підвищень та доплат до пенсій запропонованої Б. О. Зайчук [2, 469–473].

Рахунки класу 3 “Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій” – пасивні: за кредитом рахунку фіксується нарахування пенсії, надбавки до неї та допомоги; за дебетом – списання вказаної заборгованості на основі виплатних документів, що надійшли від установ банку та підприємств зв’язку. Сальдо кредитове відображає заборгованість за невикладеними сумами пенсій та допомоги.

Структура класу рахунків відповідає контингенту пенсіонерів. Усіх одержувачів виплат з Пенсійного фонду можна умовно поділити на 3 групи:

- 1) одержувачі пенсій, допомоги та підвищень до пенсій;
- 2) одержувачі допомоги на поховання вказаних вище осіб;
- 3) одержувачі компенсацій.

Як правило, одна особа не може бути віднесена до двох (трьох) категорій одночасно.

У запропонованому класі рахунків рахунки 30–37 формують базову суму – нарахування пенсії та компенсації. На рахунках 38–39 відображаються надбавки та підвищення до пенсій, призначені різними пенсійними програмами.

Слід зауважити, що структура запропонованого раніше [1] Класу рахунків 4 “Видатки пенсійного фонду” та Класу рахунків 3 “Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій” загалом схожі між собою, але не тотожні. Відмінність полягає в тому, що до сум пенсій та допомоги не включаються такі статті витрат як витрати на доставку пенсій і допомоги, адміністративно-управлінські витрати. А окрім того, суми пенсій, що фінансуються з різних джерел, відображаються однією сумою без диференціації, оскільки цей рахунок відображає стан розрахунків з виплати пенсій і допомоги, а не джерела фінансування.

На основні запропонованих класів рахунків необхідно розробити шаблони бухгалтер-

ських проведення типових господарських операцій. Загальна схема взаємозв’язку рахунків вдосконаленого нами Плану рахунків у процесі руху коштів пенсійного забезпечення в органах Пенсійного фонду на районному рівні зображено на рис. 5.

За умов використання запропонованого класу рахунків 3 “Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій” усі операції руху коштів пенсійного забезпечення відображаються в обліку у відповідності до послідовності руху коштів (див. рис. 5): попереднє нарахування пенсій і допомоги (фактичні видатки) та наступна їх виплата (касові видатки).

Відображення у звітності розрахунків з виплати пенсій і допомог: прагматизм вдосконалення

Результати розрахунків з одержувачами пенсій і допомоги повинні бути відображені у місячній, квартальній та річній звітності. Чинна методика обліку передбачає подання інформації про виплату пенсій і допомоги:

- щомісяця у Звіті про виплату пенсій і допомоги (ф. 2а);
- щокварталу у Звіті про виконання бюджету ПФУ (ф. 2-ПФ).

Вказані форми звітності мають тісний взаємозв’язок, оскільки Розділ II звіту за формою 2-ПФ формується на основі даних Звіту про виплату пенсій і допомоги (ф. 2а) (див. рис. 4). Методика їх формування має ряд недоліків.

Дані Звіту про виплату пенсій та допомоги (ф. 2а) не відповідають його сутності, оскільки він відображає не розрахунки з пенсіонерами, а видатки по фактично виплачених сумах пенсій та допомоги (див. рис. 4). Інформація про нараховані суми пенсійних виплат не надається оскільки вони не зафіксовані в обліку, а розрахунок даних за колонками здійснюється таким чином:

колонка 5 “Фактично виплачено з початку року”	=	колонка 4 “Нараховано пенсій з початку року”	+	витрати на оплату послуг з виплати і доставки пенсій і допомоги
колонка 7 “Фактично виплачено за звітний місяць”	=	колонка 6 “Нараховано пенсій за звітний місяць”	+	витрати на оплату послуг з виплати і доставки пенсій і допомоги

Як бачимо з наведених формул, суми по колонках “Нараховано пенсій ...” та “Фактич-

Таблиця 1

Додатковий клас рахунків, що пропонується для впровадження в органах Пенсійного фонду України

Номер рахунку	Найменування рахунку	Номер субрахунку	Найменування субрахунку
1	2	3	4
Клас 3. Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій			
30	Розрахунки з особами, пенсія яким призначена згідно з ЗУ "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" (у солідарній системі)	300	Розрахунки з одержувачами пенсій за віком
		301	Розрахунки з одержувачами пенсій по інвалідності внаслідок загального захворювання
		302	Розрахунки з одержувачами пенсій у зв'язку з втратою годувальника
31	Розрахунки з особами, пенсія яким призначена згідно з ЗУ "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" (в обов'язковій накопичувальній системі)	310	Розрахунки з одержувачами довічної пенсії з установленим періодом
		311	Розрахунки з одержувачами довічної обумовленої пенсії
		312	Розрахунки з одержувачами довічної пенсії подружжя
		313	Розрахунки з одержувачами одноразової виплати
32	Розрахунки з особами, які мають статус держслужбовця	320	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законами України "Про державну службу", "Про дипломатичну службу"
		321	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про Національний банк України"
		322	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про прокуратуру"
		323	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про статус народного депутата"
		324	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Положенням про помічника-консультанта НДУ
		325	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про статус суддів"
		326	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про судову експертизу"
		327	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених митним кодексом України
		328	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про службу в органах місцевого самоврядування"
		329	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів"

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
33	Розрахунки з іншими особами, пенсія яким призначена за професійними ознаками	330	Розрахунки з одержувачами пенсій за віком на пільгових умовах або за вислугою років
		331	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність"
		332	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ"
		333	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про ветеринарну медицину"
		334	Розрахунки з працівниками льотно-випробного складу та особам льотних екіпажів повітряних суден цивільної авіації, які вишли на пенсію до набрання чинності Закону України від 17.11.99 р. "Про внесення змін до деяких законів України"
34	Розрахунки з особами за соціальними пенсіями та допомогою	340	Розрахунки з одержувачами соціальної допомоги, призначеної Законом України "Про соціальну допомогу"
		341	Розрахунки з одержувачами соціальної допомоги, призначеної Законом України "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам"
35	Розрахунки з особами за достроковими пенсіями	350	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про зайнятість населення"
		351	Розрахунки з одержувачами пенсій і компенсацій, призначених Законом України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи"
		352	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з закриттям Чорнобильської атомної електростанції"
		353	Розрахунки з одержувачами пенсій та підвищень до них, призначених Законом України "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні"

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
36	Розрахунки з особами за пенсіями по інвалідності або втраті годувальника внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання	360	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності"
		361	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України "Про пенсійне забезпечення"
37	Розрахунки з особами за компенсаціями та допомогою на поховання	370	Компенсаційні виплати непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за інвалідом 1 категорії або престарілим, який досяг 80-річного віку
		371	Компенсація за втрату годувальника та допомоги на поховання признач ЗУ "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи"
		372	Допомога на поховання
38	Розрахунки з особами за надбавками та підвищеннями до пенсій, призначеними різними пенсійними програмами	380	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України "Про пенсії за особливі заслуги перед Україною"
		381	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України "Про донорство крові та її компонентів"
		382	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України "Про статус гірських населених пунктів"
		383	Розрахунки з одержувачами надбавок до пенсії на непрацездатних членів сім'ї
		384	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"
		385	Розрахунки з одержувачами надбавок по догляду та доплат, призначених Законом України "Про пенсійне забезпечення"
		386	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України "Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні"
		387	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України "Про соціальний захист дітей війни"
39	Державна допомога	391	Розрахунки з одержувачами допомоги, призначеної Законом України "Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни"

но виплачено ...” відрізняються лише на суму витрат на оплату послуг з виплати і доставки пенсій та допомоги. Отже, недоступною залишається й інформація про заборгованість з виплати таких сум.

Через такий стан речей Звіт про виплату пенсій та допомоги (ф. 2а) є неінформативний, оскільки не виконує основної своєї функції – формування даних про нарахування і виплату пенсій та допомоги.

Звіт про виплату пенсій та допомоги (ф. 2а) передбачає надання інформації про видатки на виплату пенсій і допомоги у розрізі джерел фінансування та законодавчих актів, якими призначені такі суми, що повністю дублює Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду (ф. 2-ПФ) з тією лише відмінністю, що звіт за формою 2а подається щомісячно, а за формою 2-ПФ – щоквартально. Окрім того, у Звіті про виплату пенсій та допомоги (ф. 2а) подається інформація про витрати на оплату послуг з доставки пенсій і допомоги, яка не має відношення до розрахунків з виплати пенсій і допомоги, а є видатками фонду.

З огляду на сказане нами пропонується змінити форму Звіту про виплату пенсій та до-

помоги (ф. 2а), виклавши її рядки відповідно до категорій одержувачів пенсій та допомоги, наданих у запропонованому Класі рахунків 3 “Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій”. Розшифровку рядків за колонками пропонуємо надавати аналогічно до чинної форми (див. рис. 5). Як видно з рис. 5 колонка 4 і 6 “Нараховано пенсій” формується за кредитом рахунку класу 3, що відповідає певному рядку, і відображає сформовану заборгованість перед одержувачами пенсій і допомоги. Колонки 5 і 7 “Фактично виплачено” фіксують суми з дебету того ж рахунку, тобто погашену заборгованість.

Оскільки розділ II “Видатки” Звіту про виконання бюджету ПФУ (ф. 2-ПФ) формується на основі охарактеризованого вище звіту за формою 2а, і тому зберігає усі вказані вище недоліки. Незважаючи на те, що за затвердженою методикою формування звітності “у колонці 2 розділу II зазначаються нараховані суми пенсій і допомоги, у колонці 3 – фактично виплачено пенсій та грошової допомоги за звітний період” [10, 263] формування вказаних даних здійснюється аналогічно до Звіту про випла-

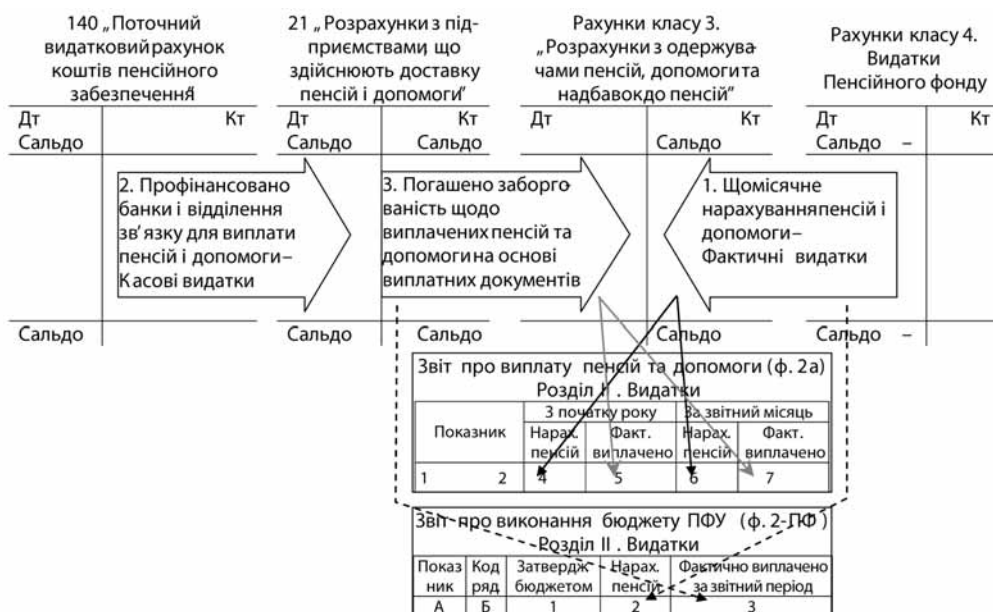

Рис. 5. Схема обліку розрахунків одержувачами пенсій і допомог органами ПФУ на районному рівні на базі вдосконаленого Плану рахунків

ту пенсій і допомоги (ф. 2а). Колонка 2 і 3 між собою тотожні з тією лише відмінністю, що до останньої включаються витрати на оплату послуг з виплати і доставки пенсій і допомоги.

Тобто знову ж таки недоступною залишається інформація про нараховані суми пенсій і допомоги, а також заборгованість з їх виплати.

Подані пропозиції щодо вдосконалення методики складання Звіту про виконання бюджету ПФУ (ф. 2-ПФ) стосуються лише процедур його заповнення, форма вказаного звіту є доцільною і відповідає інформаційним запитам керівництва. Відповідно до наших розробок Звіт за формою 2-ПФ необхідно формувати не на базі Звіту про виплату пенсій і допомоги (ф. 2а) (оскільки запропонована нами структура рядків останнього не відповідає звіту 2-ПФ), а на базі даних синтетичного та аналітичного обліку (див. рис. 5).

Підсумовуючи вищевикладене, приходимо до таких висновків і пропозицій.

Після передачі органам Пенсійного фонду функцій призначення та виплати пенсій в його обліку виникли нові об'єкти – розрахунки з пенсіонерами. Тому доцільним є введення нового класу рахунків 3 “Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій” у розрізі категорій пенсіонерів та законів, згідно з якими призначена їм пенсія. Окрім того, на відміну від чинної методики, такий облік інформуватиме про заборгованість з невиплаченої суми пенсій (допомоги), яка може бути зумовлена касовими розривами (як наприклад у 2004–2005 рр. [24]), дефіцитом бюджету ПФУ.

Чинна методика обліку передбачає подання інформації про пенсійні виплати у Звіті про виплату пенсій і допомоги (ф. 2а) та розділі II Звіту про виконання бюджету ПФУ (ф. 2-ПФ). У вказаних формах звітності недоступною є інформація про нараховані суми пенсій і допомоги, а також заборгованість з їх виплати. Запропонована нами концепція обліку витрат передбачає формування звіту за формою 2а у розрізі рядків, що відповідають структурі рахунків класу 3 “Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій”. Інформація про нараховану суму пенсій фор-

муватиметься за кредитом рахунків класу 3, а про фактично виплачені суми – за дебетом відповідного рахунку цього ж класу. Розшифровку рядків за колонками пропонуємо надавати аналогічно до чинної форми.

Література

1. Адамик О. В. *Організація обліку виконання бюджету органами Пенсійного фонду України // Бухгалтерський облік і аудит.* – 2007. – № 5. – С. 36–42.
2. Зайчук Б. О., Зарудний О. Б., Березіна С. Б., Александров В. Т., Недбаєва С. М. *Пенсійний фонд України. Організаційно-правові та соціально-економічні засади функціонування.* – К.: “АВТ”, 2006. – 1056 с.
3. Закон України “Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів” від 23 вересня 1997 року № 540/97-ВР.
4. Закон України “Про Державну службу” від 16.12.1993 р. № 3723-XII.
5. Закон України “Про дипломатичну службу” від 20.09.2001 р. № 2728-III.
6. Закон України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 р. № 1058-IV.
7. Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV.
8. Закон України “Про зайнятість населення” від 1.03.1991 р. № 803-XII.
9. Закон України “Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ” від 9 квітня 1992 року № 2262-XII.
10. Закон України “Про пенсійне забезпечення” від 5.11.1991 р. № 1788-XII.
11. Закон України “Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни” від 16 березня 2004 року № 1603-IV.
12. Закон України “Про прокуратуру” від 5.11.1991 року № 1789-XII.
13. Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування” від 7 червня 2001 року № 2493-III.

14. Закон України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII.

15. Закон України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи" від 28.02.1991 року № 796-XII.

16. Закон України "Про статус народного депутата" від 17 листопада 1992 року № 3 2790-XII.

17. Закон України "Про статус суддів" від 15.12.1992 року № 2862-XII.

18. Закон України "Про судову експертизу" від 25.02.1994 р. № 4038-XII.

19. Інструкція по бухгалтерському обліку та звітності в органах Пенсійного фонду України, затверджена постановою правління Пенсійного фонду від 13.12.1994 р. № 11-4.

20. Митний кодекс України від 11 липня 2002 року № 92-IV.

21. Наказ Державного казначейства України "Про затвердження Роз'яснень щодо застосування класифікації видатків бюджету" від 4.11.2004 р. № 194.

22. Наказ Міністерства фінансів України "Про бюджетну класифікацію та її запровадження" від 27.12.2001 р. № 604.

23. Положення про помічника-консультанта НДУ, затверджене постановою ВРУ від 13.10.95 р. № 379.

24. Про результати аналізу та перевірки формування і виконання бюджету Пенсійного фонду України / Підготовлено департаментом з питань соціальної політики та державного управління і затверджено постановою Колегії Рахункової палати від 09.08.2005 № 17-2/. – Київ: Рахункова палата України, 2005. – Випуск 20 // www.ac-rada.gov.ua.